

Jesu li to zaista jedino *tempi passati*?

Vinko Rožić

Jedne večeri, ugodne kao što je ova, zazvoni mi telefon. Jedan stari poznanik. Načuo je da sam nedavno stigao u njegovo šire susjedstvo, pa me pozvao da se podružimo. Bilo je to nedugo nakon Domovinskog rata. Našli bismo se u jednoj *betuli*, zapravo omanjem klubu u Astoriji – četvrti njujorškoga okruga Queens u kojoj živi popriličan broj hrvatskih obitelji. »Bit će dobra, naša glazba – svirka uživo«, dodao je. Fraza »naša glazba« umah poprimi dublji značaj, emanira drugačiju toplinu *našijencu defora* Domovine. Dakako – pošao sam.

I, zaista, glazba je bila milozvučna – i uhu i duhu prisna. Izvođači? Gospari Buco i Srđan. Bio je to moj prvi neposredniji susret s glazbenikom i autorom, Srđanom Gjivojem. Poprilično je ljetā *pasalo* do prigode u kojoj sam ga osobno upoznao, *ode*, u Gradu, i to upravo povodom objavljivanja njegove *Priče jednoga Zarokaša*.

Priča jednoga Zarokaša je memoar. Pitak je, napučen zanimljivim detaljima. I na svakoj stranici bjelodan je štambilj njegove autentičnosti: autor ne pretendira frazeološkoj gimnastici sa svrhom postizanja *umjeteonstva* riječi, nego jednostavno priča svoju priču koja bi, *mutato nomine*, mogla biti i priča – ako već ne svih, onda zasigurno mnogih – Zarokaša njegove generacije. No ipak, tek usputno i rubno spomenut ću aspekte autorova sudioničkoga izvješća o mjestu-vremenu-ljudima-događajima, a nešto podrobnije sagledat ću ono rečeno između redaka i memoar u svjetlu umjetničkoga djela i samoga dizajna.

Zašto?, Kako?, i čitav niz drugih pitanja u nazivniku su svakog našeg hotjevnoga polazišta, pregnuća i stremljenja, naše stvarnosti. Tako i u stvarnosti koju nam u svom djelu opisuje i približuje Srđan. No, za razliku od, primjerice, stvarnosti povijesti filozofije, koja, prema Geraldu Josephu Galganu, u sebi nužno sadrži i razmatra sva prethodujuća filozofska pitanja i odgovore i koja je zapravo uvijek u sadašnjici nadopisivanja »knjiga«, ovdje je riječ o događajno završenom razdoblju. Memoar *Priča jednoga Zarokaša* zaključena je i zato zaključana svojevrsna vremenska kapsula. Ipak, njezin sadržaj je živ i dostupan, i to ne jedino Zarokašima Srđanove generacije nego svakome tko posegne za njezinim ključem.

Zanimljivo je – da nastavim slijedom Galganove misli – razmotriti je i u matrici povijest—stvaranje povijesti—izvješćivanje o povijesti. Naime, ovo djelo je autorovo subjektivno izvješće o događanjima i akterima na određenome mjestu tijekom određenoga razdoblja. No, s druge je, pak, strane, i on sâm – u opsegu mikrolokacijske onodobne svakodnevice – bio jedan od doprinositelja i nositelja te i takve životne stvarnosti. I u tomu je, smatram, ključ autentičnosti ovoga djela: ono progovara izravno iz nutrine iskustvenoga.

A upravo spoznaja nutrine je to što nam omogućuje potpuniju pomniju – bilo umjetničkoga djela, bilo čovjeka. Zato, primjerice, sveti, odnosno blaženi Stepinac opisuje zaštitnika naše županije sv. Leopolda Bogdana Mandića kao »maloga rastom, ali orijaša duhom«.

Kad je riječ o umjetničkom djelu, prirodno je da razmatramo njegov estetski doseg, da pronicemo u umjetnikovu ćutnju. No, valjano je i poželjno umjetničko djelo razmotriti i s, primjerice, Heideggerova

očista, kao svojevrsnu prizmu kroz koju se omogućuje otkrivanje istine o svijetu. Dakako, otkrivanje ili *aletheia*, nije tek puklo raspoznavanje činjenica i razvrstavanje točnosti od netočnosti, nego je to »modus spoznaje istine o dubinskoj stvarnosti«. Autor nam mnogo toga kazuje i otkriva u svojim redcima, ali *Priča jednoga Zarokaša* potihog progovara i između redaka. Ako pomno osluhnemo, otkrit će nam i one neizrečene, skrovite aspekte stvarnosti, i to o čitavom dijapazonu aspekata stvarnosti jedne generacije, o vrijednotama življenim i doživljenim u tom i takvom svijetu, o podsvijesnim usvojenostima i mentalitetskim prihvaćenostima – o svemu što je moglo pa zato i jest iznjedrilo onodobnu zarokašku mikro-kulturu. Suptilni čitatelj zamijetit će kako otkrivanje jednoga takvog aspekta ukazuje na izgledno postojanje dodatnoga, pa će zasigurno s *gustom* promišljati vazda izmičuće sveukupno značenje ovoga djela.

Priča jednoga Zarokaša nije tek mirna jezerska površina na kojoj se zrcali određena memoaristička stvarnost. Naprotiv, živo je to djelo s potencijalom vrijednosno-stvarnosnoga odjeka u sadašnjosti. *Danaske* – barem se tako pričinja – nerijetko se mlađim generacijama pod egidom sloboda kao uputna promiče plovidba punim jedrima ali bez *busole*, i kao sasvim ispravna *ad hoc* uspostavljena subjektivna vrijednosna skalica, bez obzira na njezin mogući odklon od objektivno istinitoga, lijepoga i dobrog. Zato sam uvjeren da bi Srđanu s odobrenjem namignuo i mudri pisac-mislilac iz Jasne Poljane. Jer, kako je rekao u svom, po vlastitome sudu, filozofski najrazrađenijemu tekstu, Tolstoj je kod umjetničkoga djela osobito cijenio ozbiljnost, odnosno autentičnost, pristupačnost, te njegov moralni i duhovni utjecaj.

Što se tiče dizajna knjige, pristupio mu sa stanovišta primata sklada boja i rasporeda elemenata kakav bi elegantno odražavao činjenicu da je *Priča jednoga Zarokaša* knjiga dubrovačkog autora i u svakom smislu puna Dubrovnik i Dubrovčana. Suptilni detalji na omotu i na svakoj stranici između korica promišljeno su i ciljano uređeni. No, ocjenu o uspješnosti koncepta i izvedbe dizajna ostavljam na prosudbu svakom čitatelju.

Prije zaključka, dodao bih riječ-dvije o naslovnici *Priče jednoga Zarokaša*. Resi je slika ulice Iza Roka. Moguće vam bude zanimljivo to što je na Srđanov zahtjev naslikao Ljubomir Buco Pende. Fotorealistični je to prikaz prazne, tihe ulice Iza Roka. No sa svakom sljedećom pročitanim stranicom Srđanova memoara, iz kamena ulice–čuvatrice sjećanja formirat će se sve jasniji obrisi tvorca sjećanja utkanih u taj kamen. I začut će se – isprva tiša, poput prigušenih zvukova što ih zmorac donese od kojekuda – pa zatim sve glasnija kakofonija njezinih stanara i sve krepkiji, življi, sve jasniji zvuci smijeha zaigranih Zarokaša – djece od Iza roka.

I čitatelj je tada ponukan zapitati se, kao što propitkuje autor Srđan Gjivoje na *finimentu* svoje *Priče jednoga Zarokaša*: »Jesu li to zaista jedino *tempi passati*?«

*Izlaganje prigodom predstavljanja knjige Srđana Gjivoje Priča jednoga Zarokaša,
palača Sponza, Dubrovnik, 16. kolovoza 2024.*